

UN PASSEIG PER LES MURALLES

1 LA TORRE BLANCA O BOMBO
L'extrem sud-oest de la muralla gòtica s'inicia amb l'anomenada Torre Blanca o del Bombo, que originalment era una torre massissa rodona. Posteriorment, es construí una fortificació externa quadrada que anul·là l'antiga torre. Durant la Guerra Civil de 1936-39 l'espai es remodelà de nou per encabir-hi un observatori utilitzat durant el cap de pont de Balaguer.

Muralla gòtica

4 EL PORTAL DEL GEL O PORTA DEL MONTSÓ
Des del castell de la Gironella la muralla travessa el barranc de la Botera o de la Gironella, com era conegut antigament. Allí hi ha una de les portes d'entrada a la ciutat de Balaguer que es coneix modernament amb el nom de Portal del Gel, perquè hi havia un pou on s'emmagatzemava el gel que usava la ciutat. Antigament, però, aquesta porta era coneguda com a Porta de Montsó. En aquesta tramada de muralla s'hi conserva encara un tros de l'antic pas de guàrdia.

Muralla gòtica

7 EL PORTALET
Des de la Torre Blanca o Bombo baixava la muralla en direcció al riu Segre per tal d'encerclar el barri de La Jueria. Aquí trobava el portal de Lleida, situat a l'alçada del carrer Barri Nou. Davant el riu es pot observar un tram de muralla fins arribar davant la plaça del Mercadal on s'obria una altra porta coneguda com "el portalet" (portal del Segre) per les seves reduïdes dimensions, que fou enderrocat l'any 1920.

Muralla gòtica

2 EL PASSEIG DEL BOMBO
Des de la Torre Blanca parteix una tramada de muralla de 202 metres de llargada i uns 9m d'alçada, on estava projectat que s'alternessin 5 bestorres adossades al pany de mur, encara que finalment només se'n construí una, la central o Torre del Refugi, i la muralla va quedar preparada, amb els rebaixos corresponents, per insertar-hi les quatre restants. Tota aquesta tramada de muralla estava complementada per un fossat exterior que va ser reblert a mitjan segle XX.

Muralla gòtica

5 EL PORTAL D'ALBESA I EL BARRI DEL PLA O DEL FIRAL
Un cop travessat el barranc, la muralla gira noranta graus en direcció nord-oest per tal de tancar el medieval barri del Pla (actual Firal). Donant el tomb a l'església trobarem, darrere el cementiri de la ciutat, la muralla amb un altre dels seus portals: el d'Albesa. Damunt d'aquest portal, s'hi pot veure encara l'escut del comtat d'Urgell. La muralla, rebentada aquí en alguns indrets, segueix en direcció nord alternant-se, abans de desaparèixer, amb un tram de muralla andalusí dels segles IX-X.

Muralla gòtica

8 LA BOTERA
La segona fase de la muralla andalusina va quedar absorbida pel creixement de la ciutat del segle XIV. En podem veure restes a la façana nord del Castell Formós i en podem seguir la petjada dins la ciutat per l'indret on tancava, al carrer de la Travessera de la Botera, on l'any 2010 se'n va excavar un tram i part d'una torre. La ciutat andalusina dels segles X i XI s'estenia des d'aquest punt, on possiblement hi havia el Portal de Lleida antic, fins als peus del castell. En aquest indret la trobareu marcada al paviment del carrer.

Muralla andalusina s. IX-X (2a fase)

3 CASTELL DE LA GIRONELLA
El castell de la Gironella era una fortificació quadrada andalusina del segle XI de la qual avui ens queda poc més que el basament. En aquella època era una defensa externa a les muralles de la ciutat que tancava justament per l'altre costat del barranc. Damunt del castell de la Gironella es construí, en el moment d'edificació de la nova muralla al segle XIV, una torre rodona, adossada al mur, del mateix tipus que la Torre Blanca o la del Refugi. Posteriorment fou remodelada durant la Guerra dels Segadors.

Muralla gòtica

6 EL BARRANC DEL TORRENT O D'ALCORAÇ
Si des de Santa Maria baixem pel carrer dels Arços, en direcció nord, trobarem novament la muralla gòtica que travessa l'altre barranc de la ciutat: el del Torrent, antigament anomenat d'Alcoraç, perquè probablement existia en aquest indret una coratxa o pany de muralla que es despenjava des del castell per acabar en una torre situada sobre el barranc. D'aquesta manera es garantia el subministrament d'aigua a la fortificació en cas de setge. A la part més inferior del barranc s'hi poden veure encara restes del portal original del segle XIV, tapiat possiblement arran de la destrossa que van fer a la muralla els aiguats de santa Tecla de l'any 1837. També d'aquells anys deu datar el pas que es va obrir uns metres més amunt i que és el que s'utilitza actualment. Per damunt del barranc en la zona est podem veure les restes del castell Formós o de la Suda de Balaguer (897-1413).

Muralla gòtica

9 EL PLA D'ALMATÀ
Podem observar com es conserven diverses fases constructives en aquesta muralla. Possiblement fou reparada successivament i reforçada, ja que estigué en funcionament des del segle VIII, fins al XII, i encara en els gravats d'època moderna es considera com una infraestructura en actiu, tot i que al seu interior la ciutat havia quedat abandonada amb la conquesta de 1105. Actualment es troba en procés de consolidació i restauració.

Muralla andalusina s. VIII (1a fase)

LES MURALLES DE BALAGUER

Com en totes les poblacions d'origen medieval, les muralles de Balaguer (segles VIII-XIV) van evolucionar al mateix temps que la ciutat s'engrandia i es transformava.

LA MURALLA ANDALUSIANA

S. VIII (1a FASE)

Al Pla d'Almatà hi trobem la muralla construïda al segle VIIIè per protegir un campament militar àrab i berber que dominava el pas del riu Segre.

Conservem 700 metres de muralla alternada amb 24 torres. Fou edificada amb carreus de pedra que nivellen el terreny natural i encofrades de tàpia per damunt dels carreus. Desconeixem de moment, la ubicació concreta de les portes d'entrada a aquest espai que a partir del segle X es convertí en el nucli originari de la ciutat de Balaguer.

9 EL PLA D'ALMATÀ

Muralla andalusina s. VIII (1a fase)

S. IX-X (2a FASE)

La construcció de l'alcàsser o hisn de Balaguer a partir de l'any 898 va comportar la planificació i protecció dels nous barris que van néixer als seus peus i a l'altiplà de l'oest, avui en dia el centre històric de Balaguer i el barri del Firal.

Aquesta muralla està construïda amb grans carreus disposats a llarg i través seguint les tècniques de l'època. La podem veure a la cara nord del Castell Formós, al barri del Firal on se'n conserva un tram i se'n pot veure la petjada amb restes d'una torre al carrer Travessera de la Botera.

8 LA BOTERA

Muralla andalusina s. IX-X (2a fase)

LA MURALLA GÒTICA

La muralla fou refeta durant la primera meitat del segle XIV per tal de poder suportar millor les embranzides de la nova maquinària de guerra basada en la pirolística.

Les noves muralles eren molt més altes (fins a 9 metres) i construïdes mitjançant la tècnica de l'encofrat. Un pas habilitat per la part superior permetia la circulació ràpida de la guàrdia d'un extrem a l'altre de la ciutat. Diverses torres i castells reforçaven l'estructura defensiva que ha perviscut fins a nosaltres.

- 1 LA TORRE BLANCA O BOMBO
- 2 EL PASSEIG DEL BOMBO
- 3 CASTELL DE LA GIRONELLA
- 4 EL PORTAL DEL GEL O PORTA DEL MONTSÓ
- 5 EL BARRANC DEL TORRENT
- 6 EL PORTALET
- 7 LA BOTERA

Muralla gòtica

HISTÒRIA

La ciutat de Balaguer va néixer, probablement, durant el segle VIII al barri del Pla d'Almatà. Allí s'edificà una primera muralla que protegia l'indret. Urbanísticament Balaguer va tenir un creixement al segle X amb la construcció del castell de la Suda o Formós i els barris del Pla (actual Firal) i del Torrent (actual centre Històric de la ciutat). Per protegir els nous barris es construï una nova muralla a base de grans carreus de pedra sorrenca.

Un altre punt d'inflexió en el creixement de la ciutat es produí al segle XIV durant el període del comtat d'Urgell: per un decret del comte-rei Alfons III, emès l'any 1333 i a instàncies de la Paeria, s'ordenava a tots els jueus de la ciutat viure junts en un nou barri que s'havia de construir al sud de la muralla de la ciutat, a l'altra banda del Mercadal. Així doncs, en algun moment entre els anys 1337 i 1390, la ciutat inicià grans obres de fortificació en què s'edificà una nova muralla que seguia el traçat de l'anterior mur andalusí i que englobava la nova juevia dins la ciutat. També influí en la remodelació de les defenses de la ciutat l'aparició en les guerres dels ginys de pólvora que donarien lloc a la moderna artilleria i que havien fet quedar obsoleta la muralla andalusí.

L'any 1413 l'obra ja estava acabada, com ens ho confirma el relat del setge del rei Ferran I d'Antequera, i funcionà efectivament en les successives guerres fins a la seva utilització com a zona d'observació durant la Guerra Civil Espanyola, de 1936-1939.

LA TÈCNICA CONSTRUCTIVA DE LA MURALLA GÒTICA

L'obra de la muralla gòtica de Balaguer és molt homogènia: es va construir mitjançant sis encofrades de 120 cm d'alçada superposades, realitzades amb taulons de fusta d'uns 30 cm d'ample per 450 cm de llarg i separades per agulles de fusta que en alguns casos encara es conserven embegudes a l'interior de la muralla.

Un cop realitzat l'encofrat s'aixecaven a l'interior dos murs de mamposteria irregular de pedra sorrenca i es reomplia l'espai que en resultava amb còdols i morter de calç.

A la part superior s'hi construïren uns murets que la protegien de manera que quedà configurat un "pas de guàrdia" que permetia traslladar-se per damunt de la muralla des d'un indret de la ciutat a un altre.

Les torres que s'intercalaven entre les tramades de mur eren de planta semicircular i circular en els indrets on protegien una inflexió o un canvi d'orientació. Per a la construcció de les primeres es deixava un rebaix al pany de muralla on s'encaixaria posteriorment l'estructura de la torre.

RECORREGUT PER LES MURALLES DE BALAGUER

RECORREGUT PER LES MURALLES DE BALAGUER

Museu de la Noguera
Oficina de turisme de Balaguer

Plaça dels Comtes d'Urgell, 5
25600 · Balaguer (Lleida)
T. 973 445 194

museu@balaguer.net
turisme@balaguer.cat
www.balaguer.cat

Veure mapa (dors):
Un passeig per les muralles

HORARI MURALLA GÒTICA

Dissabtes, diumenges i festius d'11 a 14h
De l'1 de juliol al 15 de setembre: de dimarts a diumenge d'11 a 20h.
Tancat: 25 de desembre, 1 de gener i dilluns de Pasqua.